

ŞİMALİ ABŞERON QALXIMLAR ZONASININ TEKTONİK İNKİŞAF MƏRHƏLƏLƏRİ, ÇÖKÜNTÜTOPLANMANIN ŞƏRAİTİ VƏ MEZOKAYNOZOY ÇÖKÜNTÜLƏRİNİN NEFTQAZLILIĞININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Ə.Fərəcov, L.Əbilhəsənova, Ə.Xuduzadə

Azərbaycan, Gefizika və Geologiya idarəsi

Şimali Abşeron qalxımlar zonası üzrə aparılmış işin əsas məqsədi, Sahədə baş verən tektonik təkamülün və çöküntütoplanma şəraitinin neftqazlılığa təsirini dəqiqləşdirməkdir.

Şimali Abşeron qalxımlar zonası Cənubi Xəzər hövzəsinin bir hissəsi olduğu üçün sahənin tektonik inkişafı da Cənubi Xəzər hövzəsi ilə əlaqədardır. Ona görə də sahənin tektonik inkişaf tarixi daha regional şəkildə öyrənilmişdir. Cənubi Xəzər hövzəsinin əmələgəlməsinə və sonrakı inkişaf mərhələlərinə təsir edən plitələrin hərəkəti nəticəsində yarananan tektonik dəyişikliklər (Perm-Alt Trias dövründən başlayaraq IV dövrə qədər) dəqiqləşdirilmişdir.

Sahədə mövcud olan strukturlar müxtəlif dövürlərdə baş verən tektonik sıxılma nəticəsində əmələ gəlmişdir. Sahədə baş vermiş tektonik sıxılma dövürləri aşağıdakılardır:

1. Təbaşir dövrünün sonunda baş vermiş sıxılma;
2. Miosen dövrünün sonunda baş vermiş sıxılma;
3. Abşerond dövründə baş vermiş sıxılma:

Hövzələri təhlil edərkən, ilk növbədə, onun növünü müəyyənləşdirmək, tektonik proseslərlə əlaqəli geoloji inkişaf mərhələlərini təyin edib, meqakomplekslər ayırılmışdır. Hövzədə mövcud olan əsas meqakomplekslər sin-rift, post-rift və pre-riftlərdir.

Sahənin çöküntüləri haqqında fikir söyləmək üçün ilk öncə regional olaraq Yura və Eosen dövrlərində hövzəyə çöküntülərin necə, hardan və hansı şəraitdə gəlməsini dəqiqləşdirmək lazımdır. Yuxarıdakı bu iki dövrü qeyd etməkdə məqsədimiz Yura dövründə Cənubi Xəzər hövzəsinin əmələ gəldiyini, yəni açılma prosesinin getdiyini, Eosen dövründə isə artıq hövzənin sıxılma rejiminə keçməsinə göstərməkdən ibarətdir. Buna əsaslanaraq iki növ xəritəni tərtib etdik. Tərtib edilən xəritələrdə Yura dövrünə baxdığımız zaman Cənubi Xəzər hövzəsinə gələn çöküntülərin cənubdan Albroz dağlarının aşınma məhsulları, şimaldan isə Turan platformasının şimal hissəsinin yuyulma məhsulları olduğunu görürük.

Şimali Abşeron qalxımlar zonasının neft-qazlılıq perspektivliyinin regional olaraq qiymətləndirilməsi Təbaşir, Eosen, Miosen və Qala çöküntülərinə əsasən aparılmışdır.

Təbaşir çöküntülərinə əsasən sahənin perspektivliyini qiymətləndirmək üçün karbonat riflərinin yayılma sahəsi dəqiqləşdirilmişdir. Karbonat çöküntüləri yuxarıda göstəriləyi kimi dəniz şəraitindən asılı olaraq öz tikililərini qururlar. Göstərilən karbonat riflərinin forma və ölçülərinə əsaslanaraq, sahəni 3 müxtəlif dərəcəyə ayırmışıq.

Eosen çöküntüləri Şimali Abşeron qalxımlar zonasının şimal və şimal-şərq hissəsində və sahənin cənub-qərb hissəsində Təbaşir çöküntülərinin yuyulma sahəsinə pazlaşmışdır. Bu pazlaşma zonaları gələcək axtarış-kəşfiyyat işləri zamanı daha detal öyrənilərsə, həmin zonaların karbohidrogen baxımdan perspektivli olma ehtimalı böyükdür.

Miosen çöküntülərinə görə əmələ gələn qalxımlar neft-qaz yataqlarının axtarışında perspektivli hesab etmək olar. Abşeron qalxımlar zonasında əmələ gələn strukturlar demək olar ki, Miosen sıxılması nəticəsində əmələ gəlmişdir.

Qala dövründə suyun səviyyəsi aşağı düşdüyündən çayların fəaliyyəti daha dərin zonalarda və həmin zonaların yamaclarında müşahidə olunur ki, bu da Qala-Miosen intervalında yaxşı kollektor xüsusiyyətli qumların toplanması üçün münbit şərait yarada bilər və sinklinalların yamaclarında, Qala daxili horizontların pazlaşdığı yerlərdə lokal olaraq stratigrafik-litoloji itip tələ əmələ gətirə bilər. Belə perspektivli sahələrdən Qala körfəzini göstərmək olar.

Aparılmış tədqiqatların nəticəsində öyrənilmiş sahə üzrə bir neçə maraqlı kəşf edilən obyekt ayrılmışdır: Üst Təbaşir çöküntülərinin rifləri, Eosen çöküntülərinin pazlaşma zonası, Miosen dövrünün qalxımları və Qala çöküntülərinin pazlaşma zonaları. Gələcəkdə bu sahələrdə daha detal 2D/3D seysmik kəşfiyyat işlərinin aparılması tövsiyə olunur.